ಎಂ.ಪಿ.ಮಹದೇವಯ್ಯ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು – ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜವಂಶಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಈ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.[1] ಆದರೆ ಈ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕೆಲವು ಕುತೂಹಲಕರ ಅಂಶಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅಂತಹ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಹತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇವರುಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ನಂಬಬಹುದಾದರೂ, ರಾಜನು ಇವರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅನಂತರ ಇವರುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜನು ಹತ್ತಾರು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಾಮಂತರನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಯುದ್ಧಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದವರಾಗಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಬಹುಮಂದಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದಂಡಾಧಿಪತಿ, ದಂಡನಾಯಕ, ಸೇನಾಧಿಪತಿ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದವರನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅಂತಹವರನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಆರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೇವುಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ, ಬೆಳ್ವೊಲ ಮತ್ತು ಪುಲಿಗೆರೆ ನಾಡುಗಳ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ವಂಕದೇವನು ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು.[2]. ಹಾಗೆಯೇ ಕರಡಿಕಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ದಾಮೋದರನು ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕ ಕಾವರಾಜಯ್ಯನು ಎಡೆದೊರೆ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಂತ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು.[3] ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ದಂಡನಾಯಕ ಪುಣಿಸನು ಮಹಾಪ್ರಧಾನಿಯೂ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು, ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದನು.[4]

ಈ ರೀತಿ ಹತ್ತಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಗಂಗ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ವಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಯುದ್ಧ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರನ್ನು ವಿವಿಧ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಆರಿಸುವಾಗ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸುವಾಗ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಮತಧರ್ಮದ ಭೇದವಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಅಂಶ. ಆನೇಕ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಜೈನ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದವರಾಗಿದ್ದರು. ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ದೇವರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕೌಶಿಕ ಗೋತ್ರದವನು.[5] ಸಿಂಘಣನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿದ್ದ ಖೋಲೇಶ್ವರನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ತಂದೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಮೌದ್ಗಲ ಗೋತ್ರಕ್ಕೂ ತಾಯಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಕಾಶ್ಯಪ ಗೋತ್ರಕ್ಕೂ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಅಂಚಿಜೋಗೈ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[6]

ಗಂಗದೊರೆ ಮೂರನೆಯ ಮಾಧವನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದರು, ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ ರಾಯಭಾರಿಗಳ ಕೆಲಸ, ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದು, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು, ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಹಾರ, ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣ ಮತ್ತು ಬಂದರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನವಿಶದೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.[7]

ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣಸದಿದ್ದರೂ, ವೈಶ್ಯಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಸೇವುಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿ,

ಹೊನ್ನಸೆಟ್ಟಿ, ಬೀಚಿಸೆಟ್ಟಿ ವೈಶ್ಯಕುಲದವರು.[8] ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ವೈಶ್ಯಕುಲದವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಹಣಗಳಿಸಿ, ಜನಾನುರಾಗಿಯಾದ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಾಜರ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಣದವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಅವರನ್ನು ಆರೀತಿ ವರ್ಣಿಸುವುದು ಬಲುಅಪರೂಪ. ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಭಾಗವಾದ ಗವುಡ, ಗಾವುಂಡ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹಾಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಅವರನ್ನು ಚತುರ್ಥಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾಗಮಂಗಲದ ಹೊಯ್ಸಳ ಇಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸೇನಾನಾಯಕ ಕಾಚಿದೇವನನ್ನು ಚತುರ್ಥ ವಂಶವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.[9]

ಬಹಳಷ್ಟು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯೂ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯೂ ಆದ ಪುಣಿಸಮಯ್ಯನು ಜೈನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು.[10] ಇವನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಗ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರನ್ನೂ ಇಟ್ಟನು. ಇವನು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗಂಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಆನೇಕ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ಊರ್ಜಿತಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳು ತಾವು ಯಾವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ರಾಜನ ಧರ್ಮದ ಒಲವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ವೈಷ್ಣವ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಶೈವದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಇಲ್ಲವೇ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಜೈನಮಂತ್ರಿಗಳು ಶಿವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಇತರರ ಮೇಲೆ ಬೀರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಹೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅನೇಕ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಆ ಪದವಿಗಳನ್ನು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿಯೂ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅರ್ಹತೆಯಿದ್ದರೆ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತ್ತೇ ಹೊರತು, ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮಗ ಅಥವಾ ಅಳಿಯ ಎನ್ನುವ ಒಂದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಪುಣಿಸಮಯ್ಯನಿಗೆ ಮಹಾಪ್ರಧಾನಿಯ ಕೆಲಸವು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿಯೇ ದೊರಕಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[11]

ಸೇವುಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ ನಾಡಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿಯ ವಂಶಜರು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಚಿಕ್ಕದೇವನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅವನ ತಮ್ಮ ಬೀಚಿಸೆಟ್ಟಿ ಸಿಂಘಣನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ನಂತರ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಮಗನಾದ ಚಾವುಂಡಿಸೆಟ್ಟಿಯು ಅಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ಇತ್ತಕಡೆ ಬೀಚಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಅಳಿಯನಾದ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿಯು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಕಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಮಗನಾದ ಪಾಯಿಸೆಟ್ಟಿಯು ಮತ್ತೆ ಬನವಾಸಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ಹೀಗೆ ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಐದು ಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಎನ್ನವುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.[12]

ಸಿಂಘಣನ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಖೋಲೇಶ್ವರನ ಮಗನಾದ ರಾಮನು ಅದೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಿಂದ ಪಡೆದನು.[13]

ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅರ್ಹತೆಯೆಂದರೆ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆ, ಸತ್ಯ ಸಂಧತೆ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಲೀ ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಅವರ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಚಿಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಟಂಕಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದು. ನರಗುಂದದ ಹೇಮಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ತೈಲಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಟಂಕಾಶಾಲೆಯಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಟಂಕಶಾಲೆಗೆ

ಸರಿಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಒಳ್ಳೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವುಳ್ಳ, ಸತ್ಯ ಸಂಧನೂ, ಯಾವ ಆಸೆಗಳಿಗೂ ಒಳಗಾಗದ ಏಚಿಸೆಟ್ಟಿ ಯನ್ನು ಟಂಕಾಧಿಕಾರಯನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನೆಂದು ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಲು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮಾಡಿ ರಾಜನಿಂದ ಹೇಮಕುಪ್ಪಟಿ ಏಚಿಸೆಟ್ಟಿ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ಪಡೆದನು.[14]

ಇದೇ ರೀತಿ ಗಂಗರಾಜ, ಬೀಚಣ್ಣ, ಖೋಲೇಶ್ವರ, ರಾಮ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ದಿಂದ ರಾಜರನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜನಗಳನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಹೆಸರನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪುರುಷರೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಉತ್ತಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಇಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೇವುಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಳಾಗಿದ್ದ ಭಾಗುಬಾಯಿ ಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈಕೆಯು ಸಿಂಘಣನ ಪರಮ ವಿಶ್ವಾಸಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ತರ್ದವಾಡಿ, ಹೇಡ ಮತ್ತು ರನ್ನಂಬಾಡಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದಳು.[15] ಈಕೆಯು 1239 ರಿಂದ 1245ರವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇವಳ ಅನಂತರ ಇವಳಮಗನು ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿ ಕಾರಿಯಾದನು.

ಸ್ಥಳೀಯರೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಯಮಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ದೂರ ದೇಶದಿಂದ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿ ಸಿದ ಅನೇಕರು ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಅಧಿಕಾರಿಗ ಳಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ಇಮ್ಮಡಿ ಬಲ್ಲಾಳನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದ, ಉಚ್ಚಂಗಿ ದುರ್ಗದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟವನು ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಕುಂಜಸೆಟ್ಟ; ಇವನು ಕೇರಳದವನು, ಇವರ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಬಲ್ಲಾಳನು ಇವನಿಗೆ ಸುಭಟಪಟ್ಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇವನ ಅಳಿ ಯನ ತಮ್ಮನೂ ಹೊಯ್ಸಳರಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ದ್ದನು.[16] ಹೊಯ್ಸಳ ಬಲ್ಲಾಳನಿಗೂ ಸೇವುಣ ಕೃಷ್ಣ ನಿಗೂ ಆದ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಅವರು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಡನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಸಂಧಿವಿ ಗ್ರಹಿ ಎಂದು ಎನಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇವನ ಅಳಿಯನೂ ಹೊಯ್ಸಳರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಕೇರಳದಿಂದ ಬಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಮೆರೆದ ಇವರ ವಂಶವನ್ನು ಶಾಸನಗಳು ಹೊಗಳುತ್ತವೆ.[17]

ಸೇವುಣ ಜೈತುಗಿಯ ದಂಡನಾಥನಾಗಿದ್ದ ಸಹ ದೇವನು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಬಂದವನಾಗಿದ್ದನು. ಇವರ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಇವನನ್ನು ತರ್ದವಾಡಿಯ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲಾಯಿತು.[18] ಇದೇ ರಾಜವಂಶದ ಕೃಷ್ಣನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಮಹಾಪ್ರಧಾನರಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಕೇಶವ ಗೂರ್ಜರ ದೇಶದವರು.[19] ಇವರ ವಂಶದವರೇ ನಾಲ್ಕೈದು ತಲೆಮಾರಿನವರೆಗೆ ಸೇವುಣರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸಿಂಘಣನ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಖೋಲೇಶ್ವರ ಮಹಾ ರಾ ಷ್ಟ್ರದವನು. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜರು ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾದ ಆಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳ, ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ದೂರದ ಕಾಶ್ಮೀರಗಳಿಂದ ಬಂದ ಅರ್ಹರನ್ನೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇನ್ನೊಂದು ಕುತೂಹಲಕರವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಈಗ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬಹುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಮಂತ್ರಿ ಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿ ಕಾರ ಸೂಚಕವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೇನಾಧಿಪತಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ಪುಣಿಸಮಯ್ಯ.

ಸೇನಾಧಿಪತಿ ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹಿ ಪುಣಿಸಮಯ್ಯ; ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಧಿಪಪತಿ ಸಂಕರಸ; ಮಹಾ ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಧಿಪತಿ ಮಹಾಪಾಶಾಯಿತ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ; ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಪಾರಿಸೆಟ್ಟಿ; ಮಹಾ ಮಾತ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿ; ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ವಾಸುದೇವ ನಾಯಕ; ದಂಡನಾಥ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹಿ ಶ್ರೀಧರ ಪಂಡಿತ; ಬಾಹತ್ತರ ನಿಯೋಗಾಧಿಪತಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಬಸವರಸ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಇದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯು ತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಡೆರೆಟ್‌ರವರು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪದ ಗಳು ಅಧಿಕಾರ ಸೂಚಕವಲ್ಲ ಅವು ಕೇವಲ ಬಿರುದು ಗಳು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.[20] ಅಂದರೆ ವರಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಸೇನಾಧಿಪತಿ ಅಥವ ದಂಡ ನಾಯಕ. ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಅವನ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾ

ಗಿಯೇ ಹೊರತು, ಆತನು ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯ ಮವಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ವಿಶದಿಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಲಿಂಗಂ ಅವರು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಸೇವೆಯೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ, ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸೇನೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಶಾಂತಿಯ ಸಮಯ ದಲ್ಲಿ ವರಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕೆಲಸ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.[21]

ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರೋಧವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಬೇರೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಪ್ರಧಾನನಾದಾಗ, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕಾರದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ಎನ್ನವುದನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎನ್ನವು ವಾದವೂ ಇದೆ.[22] ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದರವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರಕುವವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಕೆಲವು ಉತ್ತಮ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾವಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ವಿಷಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ಅಭ್ಯಾಸ ನಡೆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ಹಾಗೂ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಡೆರೆಟ್, ರಿತ್ತಿ, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಗೋಪಾಲ್, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮುಂತಾದವರು ರಾಜವಂಶಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ.
2. ಎ.ವಿ.ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ : ' ದಿ ಸೇವುಣಾಸ್ ' ಪು 148
3. ಬಿ.ಆರ್.ಗೋಪಾಲ್ : ' ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯಾಸ್ ' ಪು 320
4. ಡೆರೆಟ್ : ' ಹೊಯ್ಸಳಾಸ್ ' ಪು 47
5. 'ಎಪಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ', 7, ನಾಮಂ 64
6. 'ದಿ ಸೇವುಣಾಸ್' ಪು 237
7. ಷೇಕ್ ಅಲಿ : 'ಗಂಗಾಸ್ ಆಫ್ ತಲಕಾಡ್' ಪು 252
8. 'ಸೇವುಣಾಸ್': ಪು 244
9. 'ಎಪಿ. ಕರ್ನಾಟಕ', 7, ನಾಮಂ 81
10. ಅದೇ, 4, ಚಾಮರಾಜನಗರ 2
11. ಅದೇ,
12. 'ಸೇವುಣಾಸ್' ಪು. 241
13. ಅದೇ, ಪು.238
14. 'ಸೌ.ಇಂ.ಇ' 18, ಸಂ.160
15. 'ಸೇವುಣಾಸ್' ಪು 242
16. 'ಎಪಿ. ಕರ್ನಾಟಕ'5 ಅರಸೀಕೆರೆ 108
17. ಅದೇ.
18. 'ಸೇವುಣಾಸ್', ಪು 236
19. ಅದೇ, ಪು.245
20. 'ಹೊಯ್ಸಳಾಸ್': ಪು 191
21. 'ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಪಾಲಿಟಿ', ಪು.136
22. 'ಸೇವುಣಾಸ್' ಪು.146.